

PROTECCIÓ I SUPORT A L'EXERCICI
DE LA CAPACITAT DE LES PERSONES
A LES COMARQUES DE LLEIDA:

Present i futur

JUNY 2018

Equip d'edició - UdL:

Carles Alsinet Mora

Anna Salvadó Zurita

Equip assessor:

Assumpta Fortuny Capafons

Pere Grau Buldu

Joan Carles Novell Gomà

Sònia Olivares Merinos

Maite Trepà Burgués

Agustí Vilardebó Clasca

Promogut per:

Fundació Privada Tutelar Terres de Lleida

www.tutellarlleida.org

Amb el suport de:

Diputació de Lleida

www.diputaciolleida.cat

© dels textos: els seus autors i les seves autores

Disseny i maquetació

Edicions i Publicacions de la UdL

ISBN

978-84-9144-105-2

Protecció i suport a l'exercici de la capacitat de les persones a les comarques de Lleida: Present i futur

Juny 2018
Càtedra d'Innovació Social
Universitat de Lleida

Índex

1. Introducció	7
2. Aproximació teòrica	8
2.1. El procés de modificació de la capacitat d'una persona	8
2.2. La família com a referent tutelar	10
2.3. Les fundacions tutelars	11
3. Objectius de la recerca	12
4. Plantejament de l'estudi	13
4.1. Enfoc metodològic	13
4.2. Tècniques bibliogràfiques	13
4.3. Tècniques quantitatives	13
4.4. Tècniques qualitatives	15
5. Resultats	16
5.1. Una aproximació a la situació actual	16
5.2. Una projecció cap al futur	25
6. Conclusions	28
7. Recomanacions	31
8. Fonts consultades	34
9. Annexos	36
Annex 1. Guió estàndard d'entrevista	36
Annex 2. Llistat persones entrevistades	37
Annex 3. Guió grups de discussió	38
Annex 4. Llistat participants grups de discussió	39
Annex 5. Model questionaris	40

1. Introducció

L'estudi que presentem analitza la situació actual de la protecció i suport a la capacitat d'obrar de les persones a la demarcació de Lleida i en preveu la seva evolució.

El procediment judicial de modificació de capacitat, antigament anomenat procés d'incapacitació, té l'objectiu de protegir la persona, i si escau, modificant la seva capacitat d'obrar.

Amb la promulgació de la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat de les Nacions Unides de l'any 2006, va quedar palesa la importància de vetllar i reivindicar que les persones són subjectes de dret i no sols objecte de protecció. L'aplicació plena de l'esperit de la Convenció, requereix un treball intens i conjunt de professionals dels àmbits social i del dret per descartar antigues pràctiques i avançar cap a una nova visió on es garanteixi a la persona el dret a l'autonomia en totes les àrees de la seva vida.

La reforma del Codi civil de Catalunya de 2010 ja va recollir els postulats de la Convenció oferint noves figures de protecció per tal d'adequar l'empament necessari en aquells àmbits o àrees on la persona necessiti algun tipus de suport o protecció. En aquest context, sorgeix la idea d'aquest estudi: tant per conèixer de forma detallada la situació actual de la protecció i suport jurídic de les persones com per propiciar la reflexió i el debat sobre la seva evolució futura entre els professionals..

L'estudi s'ha estructurat en les següents parts:

- **L'enquadrament teòric** on es presenta el procés de modificació de la capacitat, els diferents col·lectius implicats i la protecció que se'ls pot oferir, ja sigui per part d'una persona jurídica o física.
- Els **objectius** i el **plantejament metodològic** que s'ha dut a terme per tal d'obtenir els resultats.
- Els **resultats** s'organitzen en dos apartats. En el primer s'exposa quina és la situació actual dels suports i les figures de protecció jurídica a persones a les comarques de Lleida des dels punts de vista qualitatiu i quantitatiu. En el segon apartat, es planteja un escenari futur a deu anys vista basada en l'evolució històrica i a altres variables rellevants de l'estudi de la situació actual.
- Finalment, s'exposen les **conclusions** extretes i un seguit de **recomanacions**, a partir de les anàlisis de l'estudi.

2. Aproximació teòrica

2.1. El procés de modificació de la capacitat d'una persona

Amb la finalitat d'explicar el significat d'un procés de modificació de la capacitat de la persona, cal esmentar la diferència que existeix entre la capacitat jurídica i la capacitat d'obrar.

La Generalitat de Catalunya (2016) entén la *capacitat jurídica* com aquella que fa referència a la competència de tota persona per a la possessió i el gaudi dels drets i, per tant, per a ésser titular de drets i responsabilitats, en la capacitat jurídica s'entén que la persona manté una posició més estàtica. Per altra banda, la *capacitat d'obrar* es l'habilitat de la persona per a l'execució de drets i responsabilitats. En aquest cas, hi ha possibilitat de realitzar actes jurídics i s'entén que la persona té una posició més dinàmica. Tenint en compte les dues definicions, les persones que són declarades com a incapacitades disposen de la capacitat jurídica, però no se'ls reconeix la capacitat d'obrar.

L'article 200 de la llei 13/1983, de 24 d'Octubre, de reforma del Codi civil en matèria de tutela estableix que són causes d'incapacitació les malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que impedeixin a la persona autogovernar-se i s'entén que la incapacitació és la protecció dels drets, la defensa i la vetlla d'aquella persona, que no pot tenir cura ni de si mateixa ni dels seus béns.

Les persones que poden veure limitada la seva capacitat d'obrar pertanyen a tres col·lectius: persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament (en endavant DID), persones amb trastorn mental (en endavant TM) i persones amb deteriorament cognitiu (en endavant DC). En l'actualitat, només el poder judicial pot dictaminar una modificació de capacitat d'obrar d'una persona mitjançant una sentència que dicta els termes i l'extensió d'aquesta capacitat.

En funció d'aquests termes, la modificació de la capacitat d'una persona pot ser de dos tipus: total o parcial.

- **Total:** quan la persona no presenta capacitat per autogovernar-se en cap acte de la seva vida. La conseqüència lògica d'aquest tipus d'incapacitació és atorgar la tutela a un tutor o tutora que la representi. Aquest tipus d'incapacitat no significa la pèrdua dels drets de la persona, sinó que aquests seran exercits per altri, ja sigui persona física o jurídica.
- **Parcial:** quan una persona no té la capacitat per autogovernar-se en determinats actes de la seva vida. En aquests casos, s'estableixi una *curatela* i es nomena a una persona física o jurídica per a que complementi la seva capacitat en aquells actes que l'autoritat judicial hagi dictat en la sentència.

El Comitè d'Ètica de Serveis Socials de Catalunya, en el seu document *Guia en la protecció i suport a l'exercici de la capacitat. Més enllà de la incapacitació* (2017) presenta d'una manera clara i sintètica les diferents figures de suport i de protecció a l'exercici de la capacitat d'obrar que preveu la norma a Catalunya actualment. Aquest treball posa èmfasi en l'existència de figures de protecció alternatives a les clàssiques tutela i curatela, que no impliquen una modificació de capacitat judicial i que tenen en compte la voluntat de la persona a qui es vol procurar protecció i suport. D'igual manera, remarca la importància que tots els professionals del l'àmbit social tinguin coneixement d'aquestes figures abans d'iniciar qualsevol procés de modificació de capacitat. A continuació, presentem un extracte del quadre resum amb la informació bàsica de les figures de protecció de l'esmentada guia que inclou el nom, una breu descripció, qui és el responsable d'atorgar-la i quina és la llei que la regula:

Nom	Descripció	Atorga	Regula
Assistència	Protecció que sol·licita la persona per a que es tingui cura d'ella mateixa o dels seus béns, per causa d'una discapacitat no incapacitant de les facultats físiques o psíquiques. L'autoritat judicial ha de respectar la voluntat de la persona que demana assistència en el nomenament o l'exclusió de la persona que exerceixi la funció assistencial.	Persona	Article 226 del llibre II Codi civil de Catalunya
Poder preventiu	Document notarial que es fa abans de tenir pèrdues de capacitat on una persona (poderdant) en designa una altra (apoderat) per a què la presenti i defensi els seus interessos. D'aquesta manera queda assegurada la defensa dels seus drets i interessos en un futur, d'acord amb la seva voluntat.	Notari	Article 222-2 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Autotutela	Protecció que s'estipula davant notari on la persona n'elegeix una altra que faci de tutor legal, en cas que hi hagi incapacitat	Notari	Article 222 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Patrimoni protegit	Comporta l'afectació d'uns béns determinats que resten a la satisfacció de les necessitats vitals de la persona que presenta una discapacitat psíquica o física de certa gravetat o que està en una situació de dependència severa.	Poder judicial	Article 227 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Guarda de fet	Persona física o jurídica que cuida d'una persona de manera temporal: en cas de ser menor d'edat en situació de desemparament o major de 18 anys, quan es dona una causa d'incapacitació. Ha de ser una persona diferent dels progenitors.	Poder judicial	Article 225 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Administrador patrimonial	Persona que administra determinats béns d'una persona menor d'edat o d'una persona incapacitada.	Poder judicial	Article 222 del llibre II del Codi civil de Catalunya.

Curatela	Protecció d'una persona declarada parcialment incapaç en la qual s'assisteix o es complementa la capacitat de la persona per a la realització d'aquells actes jurídics patrimonials que suposin l'assumpció d'obligacions per part seva, d'aquells que comportin el gravamen dels seus béns, els que impliquin la renúncia o la no-adquisició de drets i també d'aquells altres que no pugui dur a terme vàlidament perquè així ho ha establert la sentència d'incapacitació.	Poder judicial	Article 223 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Tutela	Protecció dels menors no emancipats i les persones que no poden autogovernar-se per assegurar la protecció, administració i guarda dels béns i en general, l'exercici dels drets de la persona, representant-la en tots aquells actes que ho requereixin, en funció de l'extensió i els límits d'incapacitació segons la sentència corresponent.	Poder judicial	Article 222 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Consell de tutela	Grup format com a mínim per tres membres que supervisa l'exercici de la tutela per tal que s'apliquin les normes i es vetlli pel bon desenvolupament dels càrrecs tutelars. El nomenament dels membres del consell l'emet l'autoritat judicial en la mateixa sentència de tutela i s'han de reunir, com a mínim, un cop l'any per rendir-li els comptes anuals de la tutela.	Poder judicial	Article 222-54 del llibre II del Codi civil de Catalunya.
Defensor judicial	Institució tutelar de caràcter temporal i de funció limitada, ja que és nomenada pel jutge de primera instància, mentre no es produeix el nomenament de la persona que ha d'exercir el càrrec de la persona tutora o curadora o mentre aquesta no exerceix les seves funcions, i en els supòsits en què hi ha un conflicte d'interessos entre el tutor, el curador o l'administrador patrimonial i la persona de l'incapacitat.	Poder judicial	Article 224 del llibre II del Codi civil de Catalunya.

2.2. La família com a referent tutelar

Quan s'inicia un procés de modificació de la capacitat, la família acostuma a tenir un paper important. No solament és l'entorn més proper de la persona, sinó que també, és possible que esdevinguin els seus representants legals.

Segons l'article 236-2 de la Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre II del Codi civil de Catalunya relatiu a la persona i la família, s'entén la potestat parental com una funció inexcusable que s'exerceix en l'interès dels fills i filles menors d'edat, tenint en compte els seus drets, la seva personalitat i la seva integritat tant física com mental. Quan la persona ha complert la majoria d'edat, però hi ha una declaració judicial d'incapacitació, els progenitors poden recuperar la potestat.

L'article 236-35 també inclou que l'autoritat judicial, tenint en compte la longevitat i la situació biopsicosocial dels progenitors, el grau d'insuficiència del fill o de la filla i les relacions personals, pot no prorrogar o rehabilitar la pàtria potestat i en aquest cas, sentenciar en favor de la tutela o curatela, el càrrec del qual exercirà una persona física (germans, parella, etc.) o una persona jurídica (fundació tutelar).

Els progenitors a qui es rehabilita o prorroga la pàtria potestat han d'administrar els béns dels fills i filles i són responsables d'allò que es pugui esdevenir de l'administració d'aquests.

2.3. Les fundacions tutelars

Les fundacions tutelars són entitats jurídiques sense ànim de lucre que tenen com a objectiu protegir i procurar suports a les persones que l'autoritat judicial els encomani i en els àmbits que la resolució judicial estableixi.

Les entitats tutelars permeten cobrir el buit en què es trobarien les persones declarades incapacitades judicialment, en cas que no tinguessin familiars o parents pròxims, o si aquests no fossin idonis per a l'exercici d'aquesta funció. A més, estan sotmeses a normes legals, ètiques i morals, i tenen el deure de desenvolupar la seva funció amb autonomia, independència, eficàcia i transparència.

La Generalitat de Catalunya (2002) estipula uns principis bàsics que les entitats tutelars han de complir vers les persones tutelada:

- **No discriminació** dins els perfils establerts en estatuts.
- **Globalització** en la cura de les persones tutelades de forma integradora, tant en la vessant personal com en la patrimonial.
- **Personalització** en l'exercici de la tutela, desenvolupant-la de forma personalitzada vers el tutelat i transparent pel que fa a les decisions que afectin l'àrea patrimonial.

3. Objectius de la recerca

Els objectius plantejats en aquest estudi són els següents:

- Obtenir i avaluar la **situació actual** de protecció i suport a la capacitat d'obrar a les comarques de Lleida.
- Realitzar una **projecció** a curt i mig termini de com evolucionarà aquest àmbit d'atenció a les persones a la nostra demarcació.

4. Plantejament de l'estudi

4.1. Enfoc metodològic

Existeixen diferents tècniques de recollida de dades i informació que permeten analitzar i fer recerca en les ciències socials.

Per assolir els objectius de la recerca, hem combinat tres tipus de tècniques de recollida de dades: bibliogràfiques, qualitatives i quantitatives. La combinació de les tècniques ha permès extreure dades de cada una i, d'aquesta manera, el nostre estudi s'ha pogut nodrir dels avantatges de les diverses metodologies.

4.2. Tècniques bibliogràfiques

S'han consultat diferents fonts bibliogràfiques del Departament de Treball, Afers Socials i Família de la Generalitat de Catalunya, com ara les memòries anuals i els documents expeditos pel mateix departament.

Les dades de la Unitat de Tutelles del Departament ens han permès visualitzar l'evolució que ha tingut el procés de modificació de la capacitat, tant al territori de Lleida com a Catalunya.

4.3. Tècniques quantitatives

Es van confeccionar dues enquestes *ad hoc*. Una es va anomenar "Sondeig d'opinió" i l'altra, "Sondeig de dades".

FITXA TÈCNICA "SONDEIG D'OPINIÓ"	
Objectiu	Conèixer l'opinió dels professionals del camp social de les comarques de Lleida sobre la situació actual i l'evolució del procés de modificació de la capacitat.
Univers	Mostra aleatòria de treballadors socials que treballen amb persones amb discapacitat, trastorn mental o deteriorament cognitiu.
Àmbit territorial	Comarques de Lleida
Mostra	De 153 qüestionaris enviats s'ha rebut resposta de 68 professionals (44%). Segons l'àmbit professional, 55 d'àmbit serveis socials especialitzats (81%), 3 d'àmbit sanitari (4%) i 10 d'àmbit de serveis socials primaris (15%). Segons l'àmbit territorial, aquests professionals pertanyen a les següents comarques: - Alt Urgell: 3 professionals (4%) - Alta Ribagorça: 1 professional (2%)

	<ul style="list-style-type: none"> - Cerdanya: 1 professional (2%) - Les Garrigues: 5 professionals (7%) - Noguera: 5 professionals (7%) - Pallars jussà: 2 professionals (3%) - Pallars Sobirà: 1 professional (2%) - Pla d'Urgell: 3 professionals (4%) - Segarra: 4 professionals (6%) - Segrià: 22 professionals (32%) - Solsona: 4 professionals (6%) - Urgell: 7 professionals (10%) - Vall d'Aran: 1 professional (2%) <p>Hi ha 9 professionals que no van especificar el territori (13%),</p>
Metodologia	Contacte telefònic i distribució via correu electrònic
Distribució de la mostra	13 comarques de la província de Lleida.
Treball de camp	1 al 31 de maig de 2017.

FITXA TÈCNICA “SONDEIG DE DADES”	
Objectiu	Conèixer el nombre actual de persones tutelades que hi ha en entitats/recursos.
Univers	Entitats o serveis de serveis socials especialitzats que atenen persones amb discapacitat intel·lectual, trastorn mental o deteriorament cognitiu.
Àmbit territorial	Comarques de Lleida
Mostra	<p>De 92 qüestionaris enviats, s'ha rebut resposta de 42 entitats/recursos (45.65%).</p> <p>Segons l'àmbit professional, 14 entitats que atenen a persones amb discapacitat intel·lectual (33%), 9 entitats que atenen a persones amb trastorn mental (21%) i 19 entitats que atenen a persones amb deteriorament cognitiu (45%).</p> <p>Segons l'àmbit territorial, aquestes entitats o serveis pertanyen a les següents comarques:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alta Ribagorça: 1 entitat (2%) - Les Garrigues: 1 entitat (2%) - Noguera: 5 entitats (12%) - Pallars jussà: 2 entitats (5%) - Pallars Sobirà: 1 entitat (2%) - Pla d'Urgell: 3 entitats (7%) - Segarra: 2 entitats (5%) - Segrià: 15 entitats (36%) - Solsona: 2 entitats (5%) - Urgell: 6 entitats (14%) - Vall d'Aran: 1 entitat (2%) <p>Hi ha 3 entitats que no van especificar el territori (7%)</p>

Metodologia	Contacte telefònic i distribució via correu electrònic
Distribució de la mostra	11 comarques de la província de Lleida
Treball de camp	1 al 31 de maig de 2017

Els annexos que se'n deriven són:

- Model de qüestionaris (annex 5).

4.4. Tècniques qualitatives

Les tècniques qualitatives que s'han utilitzat han estat:

- Entrevistes a persones implicades en el procés de modificació de la capacitat. Es van realitzar 11 entrevistes a professionals de: fiscalia, medicina forense, Direcció de la Unitat de Tutelles de la Generalitat de Catalunya, Coordinació de la Federació ALLEM, professionals del treball social dels àmbits de la sanitat i serveis socials d'atenció primària, gerents de fundacions tutelars i professorat de la Universitat de Lleida.

Els annexos que se'n deriven són:

- Guió estàndard d'entrevista (annex 1)
- Llistat persones entrevistades (annex 2)
- Grups de discussió amb professionals vinculats a les entitats tutelars. Es va realitzar un grup amb gerents de diferents entitats tutelars de les comarques de Lleida i un altre amb referents i auxiliars de tutela, que es van realitzar durant el mes de febrer de 2017. En total, van participar en el grup de discussió un total de 13 professionals.

Els annexos que se'n deriven són:

- Guió grups de discussió (annex 3)
- Llistat dels participants en els grups de discussió (annex 4)

Un cop finalitzades les entrevistes i els grups de discussió, es va transcriure i categoritzar el contingut de cada entrevista a través del programa informatitzat Atlas.Ti (versió 5.07), que permet agrupar i analitzar la informació qualitativa.

5. Resultats

5.1. Una aproximació a la situació actual

Per tal de conèixer la situació real de l'aplicació de mesures de protecció jurídica, s'han analitzat tres variables: el nombre de persones amb la capacitat modificada, el col·lectiu al qual pertanyen i qui exerceix el càrrec de tutor o curador de la persona. Per identificar la situació actual, ens hem servit de dues fonts d'informació: d'una banda les dades proporcionades pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya. I de l'altra, una sèrie de dades pròpies fruit dels sondejos realitzats dins d'aquest mateix estudi.

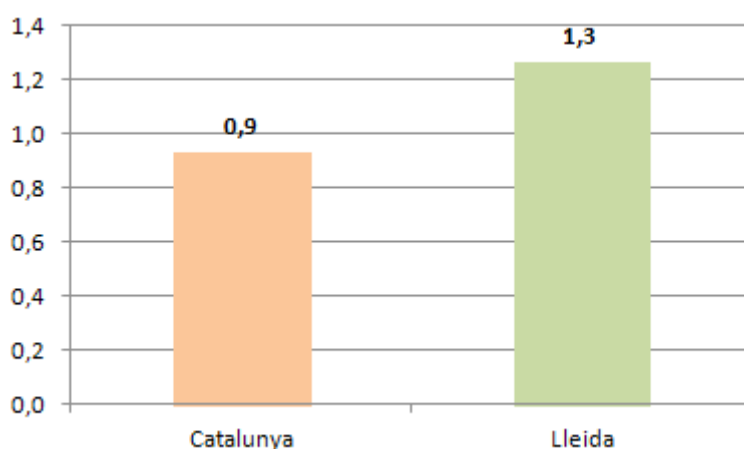
En aquest moment, és rellevant indicar que les dades oficials únicament identifiquen aquells casos en que la figura de protecció l'exerceix una persona jurídica (Fundacions Tutelars) i, per tant, no poden considerar-se com a xifres absolutes.

Dades oficials

Segons dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya, el 31/12/2016 hi havia a Catalunya 6995 persones amb la capacitat d'obrar modificada, de les quals 581 eren a les comarques de Lleida.

Aquesta dada ens permet identificar una primera particularitat de la nostra demarcació. Tenint en compte les dades població per províncies a 1/1/2017 que ofereix IDESCAT, veiem que la ràtio de persones incapacitades per cada 1000 habitants de la província de Lleida és sensiblement superior al del conjunt de Catalunya. A Lleida hi ha 1,3 incapacitacions per cada 1000 habitants en front dels 0,9 del conjunt Catalunya.

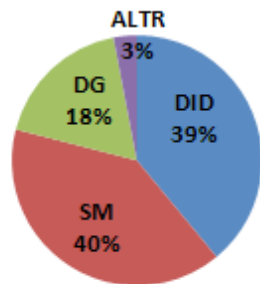
PERSONES AMB CAPACITAT MODIFICADA PER CADA 1.000 HABITANTS

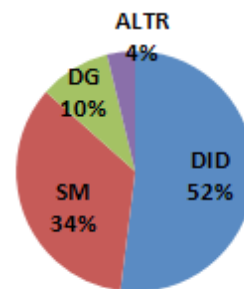

Si segreguem les dades, el total de persones amb capacitat modificada segons el col·lectiu al que pertanyen, també s'observa alguna diferència significativa entre les comarques de Lleida i el conjunt del país. Mentre a Catalunya el col·lectiu més nombrós és el de les persones amb TM amb un 40%, a Lleida ho és el de les persones amb DID, que representa un 52% del total de persones amb la capacitat modificada.

Persones amb capacitat modificada per col·lectiu a CATALUNYA

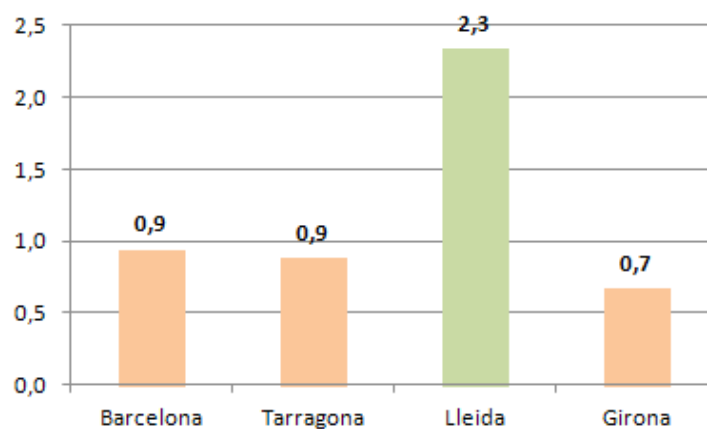
Persones amb capacitat modificada per col·lectiu a LLEIDA

Pel que fa a les persones jurídiques que exerceixen els càrrecs de protecció, a finals de 2016 hi havia registrades un total de 76 fundacions tutelars a Catalunya, de les quals 52 amb seu a Barcelona, 10 a Lleida, 7 a Tarragona i 5 a Girona.

Si calculem la ràtio de fundacions tutelars per població de cada demarcació, altre cop sorgeix una singularitat en el cas de Lleida: 2,3 fundacions tutelars per cada 100.000 habitants davant d'una mitjana d'1,0 a la resta del territori.

FUNDACIONS TUTELARS PER CADA 100.000 HABITANTS

Per conèixer la realitat de les fundacions tutelars a les comarques de Lleida, els Serveis Territorials del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies ens van aportar les dades del nombre de persones ateses per col·lectiu i entitat fins el desembre 2016, que es presenten en la taula següent:

FUNDACIONS TUTELARS	TRASTORN MENTAL	DETERIOR. COGNITIU	DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL	ALTRES ¹	TOTAL
ACUDAM	-	-	6	-	6
ADESMA	20	31	2	6	59
ALOSA – ASPROS	12	-	91	1	104
AREMI	-	-	-	2	2
DOWN LLEIDA	-	-	-	-	-
EMILIANO ASTUDILLO	1	-	17	-	18
GERMÀ TOMÀS CANET	92	-	27	-	119
INTRESS	64	12	19	10	105
LA TUTELA	1	7	25	-	33
LIBRA – ASPAMIS	-	-	36	-	36
RECER – LA TORXA	-	-	4	-	4
SOM – ASPANIAS	1	1	17	-	19
TERRES DE LLEIDA	10	1	28	-	39
TOTAL	201	52	272	19	544

Font: Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya.

Cal indicar que les dades contemplen tant les entitats tutelars amb seu social a la demarcació de Lleida com les entitats que, tot i tenir la seu social a Barcelona, operen amb una delegacions territorial estable a les nostres comarques. L'anàlisi del nombre de persones ateses per cada entitat constata una dualitat rellevant: coexisteixen poques entitats grans amb nombroses de petites, de manera que les 3 entitats més grans, que representen un 27% del total, atenen al 61% de les persones.

Pel que fa als col·lectius atesos per entitat, se'n poden destacar dues conclusions interessants: en primer lloc una marcada **especialització** de les entitats, ja que en 10 de les 12 entitats amb usuaris, el col·lectiu més nombrós que atenen supera el 70% del total, i en segon lloc, una alta **concentració** de l'atenció als col·lectius TM i DC en poques entitats o, el que és el mateix, moltes entitats atenen al col·lectiu DID. La conseqüència d'això és que les dues entitats més grans, atenen el 78% dels casos amb TM.

Sens dubte, aquestes particularitats del sector tutelar a Lleida, s'expliquen per que bona part de les entitats prestadores de serveis assistencials (avui de suport) al col·lectiu de persones amb DID varen promoure la constitució de fundacions tutelars que, principalment, continuen

1. S'entén altres com Traumatismes cranioencefàlics, malalties neurodegeneratives, pluripatologies, etc.

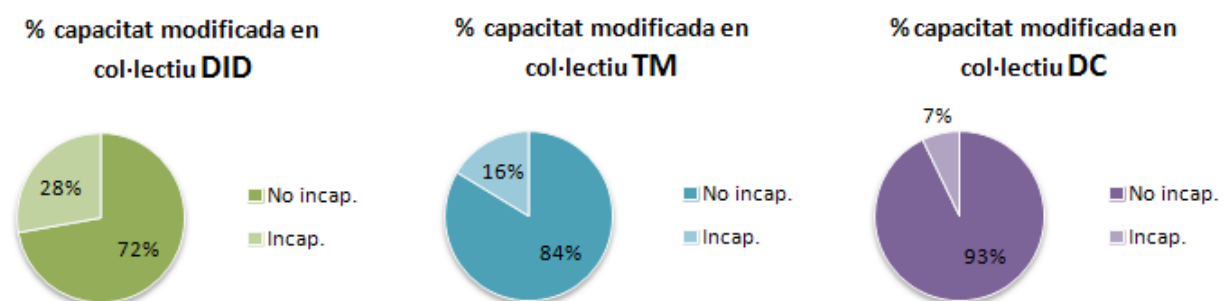
atenent aquest col·lectiu. A més, en la nostra demarcació tampoc s'ha produït dinàmiques de cooperació i concentració entre fundacions tutelars com ha succeït, amb més o menys intensitat, en altres demarcacions de característiques similars, com podria ser la de Girona.

Sondeig de dades

Arribats a aquest punt, passem a presentar els resultats del sondeig de dades propi, l'objectiu principal del qual era, precisament, aportar una informació no recollida en cap de les dades oficials: la quantitat del càrrecs de protecció encomanats a persones físiques.

El sondeig de dades ha estat respost per 68 entitats de l'àmbit dels serveis socials que atenen un total de 2.891 persones de les comarques de Lleida. Si es segrega la mostra per col·lectius, 997 (35%) dels atesos són persones amb DID, 264 (9%) amb TM i 1630 (56%) amb DC. Amb un nivell del 44% de resposta sobre el total d'enquestes enviades, considerem que la mostra és representativa per al seu objectiu.

La primera dada que aporta el sondeig és que la proporció de **persones amb capacitat modificada** legalment respecte el total de la mostra és d'un 15%. Sense entrar en altres consideracions, la dada constata que la gran part de la població atesa per aquestes entitats no necessita o disposa de suports en la capacitat d'obra.

Font: Sondeig de dades.

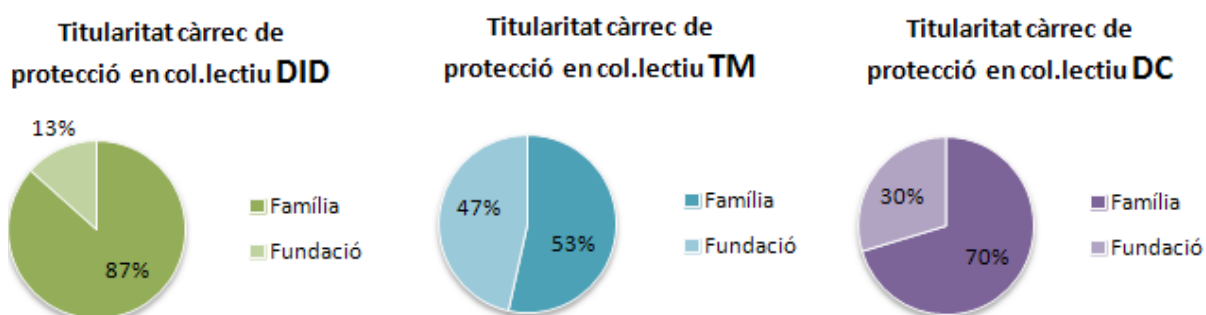
Si es segrega el nombre de persones amb capacitat modificada segons el col·lectiu al qual pertanyen, veiem que les persones ateses amb DID són les que disposen clarament d'una major protecció legal amb un 28% de la mostra, el col·lectiu amb TM cau a gairebé la meitat, un 16% i finalment, el col·lectiu amb DC amb un escàs 7% de la mostra.

Aquesta divergència en la proporció de persones incapacitades entre col·lectius es deu, fonamentalment, a les pròpies característiques i necessitats de cada col·lectiu. Però també ha de contribuir a millorar la consciència de protecció del col·lectiu de persones amb DID, així

com sobre el fet que les incapacitacions de persones amb DC depenen més de l'existència de problemàtiques externes (econòmiques, familiars) que de les pròpies necessitats de la persona.

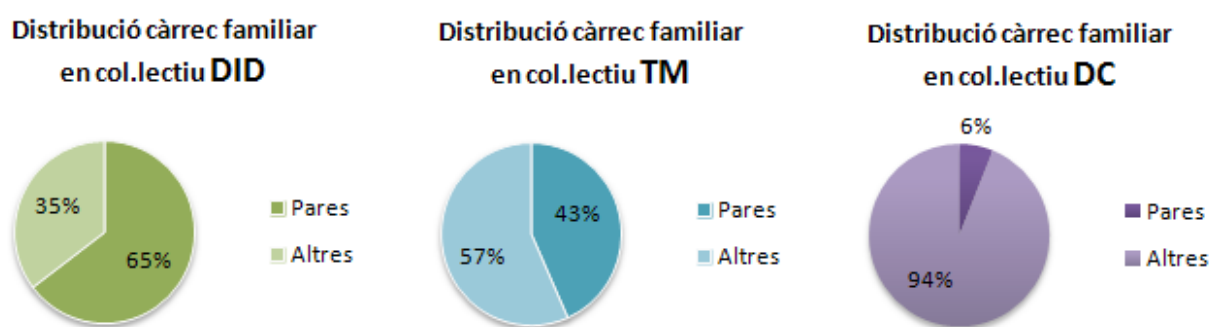
La següent dada rellevant del sondeig és la relativa a la **titularitat** del càrrec de protecció de les persones incapacitades. I els resultats conclouen que, del total de persones amb capacitat modificada, una majoria del 79% està tutelada per una persona física, normalment pares o familiars, i un 21 % per fundacions tutelars.

La segregació d'aquesta dada per col·lectius mostra una realitat força dispar. D'una banda, els familiars són tutors clarament majoritaris en els col·lectius DID i DC amb una proporció del 87% i el 70% respectivament. Per contra, la implicació dels familiars en la tutela del col·lectiu TM cau al 53%.

Font: Sondeig de dades.

Pel que fa a la pregunta sobre si la **tutela familiar** corresponia als pares o be a altres familiars (germans, fills, etc.), els resultats segregats per col·lectiu també són ben divergents. En el col·lectiu amb DID, els pares amb pàtria potestat rehabilitada encara són majoria amb un 65%. Pel que fa al col·lectiu TM, la participació del pares baixa a un 43%, davant d'un 57% que està en mans d'altres familiars, normalment germans. Finalment i lògica, el pares són tutors d'un 6% del col·lectiu amb DC davant d'un majoritari 94%, habitualment a mans de fills.

Font: Sondeig de dades.

En definitiva, el sondeig de dades propi ens permet dibuixar d'una forma força clara la situació dels suports legals que rep cada un dels col·lectius. En síntesi, el col·lectiu DID és el que té el suport legal d'una forma majoritària en mans dels seus familiars i, en concret, dels progenitors. El col·lectiu TM, amb menys nivell de suports, es reparteix quasi a parts iguals entre familiars, majoritàriament germans, i fundacions. Finalment, en el col·lectiu amb DC, amb un suport legal testimonial, altra cop és majoritari el paper de la família, en aquest cas dels fills.

Aquesta situació, que normalment es justifica tant per les característiques dels propis col·lectius com per l'evolució de l'entorn familiar més proper, ens dona elements rellevants a l'hora de preveure l'evolució futura dels nivells de suport als col·lectius, que es tractarà en un proper capítol d'aquets estudi.

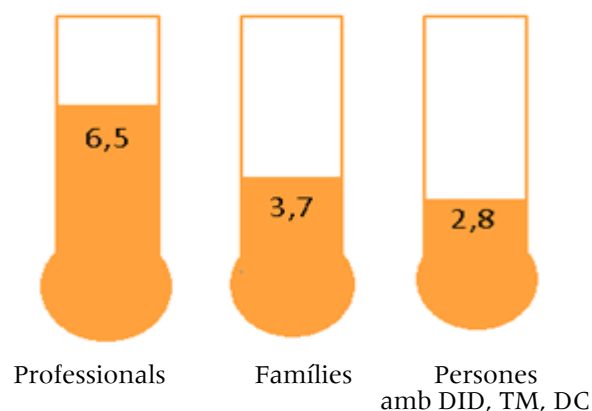
Sondeig d'opinió

Amb el sondeig d'opinió s'ha volgut complementar l'anàlisi de la situació actual amb una visió més qualitativa sobre dos qüestions rellevants: el procés judicial de modificació de la capacitat i les diferents figures de protecció que contempla la legislació vigent.

Pel que fa al **procés de modificació de la capacitat**, el 97,02% dels professionals que han respost el qüestionari manifesten que en tenen un òptim coneixement en front el 2,94% que considera que necessita millorar-lo.

A l'hora de valorar el coneixement d'aquest procediment per part dels altres col·lectius implicats en una escala del 0 al 10, els resultats són més discrets i es fa palesa la necessitat d'informar a les famílies i a les pròpies persones amb necessitat de suport, per a que puguin entendre l'objectiu i l'abast del procés i superar estereotips i evitar-los, en la mesura del possible.

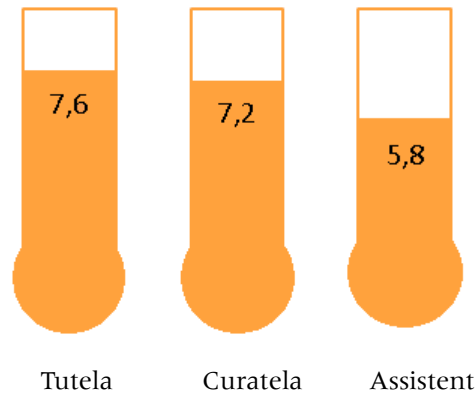
PERCEPCIÓ DEL CONEIXEMENT DEL PROCÉS DE MODIFICACIÓ DE LA CAPACITAT

Font: Sondeig d'opinió.

Igualment, i pel que fa a les diferents figures de protecció, es va demanar als enquestats que en valoressin el seu coneixement puntuant-lo del 0 al 10. Els resultats indiquen que tant la tutela com la curatela són mesures força conegudes, mentre que l'assistent personal, una figura relativament nova i d'un baix nivell d'implantació, registra un nivell de coneixement menor.

AUTOVALORACIÓ DE LES FIGURES DE PROTECCIÓ

Font: Sondeig d'opinió.

Entrevistes i grups de discussió

La idea més rellevant sobre la situació actual que s'ha extret dels grups de discussió i de les entrevistes, s'ha agrupat en quatre blocs: l'inici del procediment de modificació de la capacitat, el seu desenvolupament, l'exercici de les fundacions tutelars i l'assistent personal.

A. Inici del procediment de modificació de la capacitat

- Els motius d'iniciar processos de modificació de la capacitat varia segons el col·lectiu al qual pertany la persona. Els temes econòmics són la causa principal en el cas de persones amb DC. Les necessitats de suport i protecció es consideren causes majoritàries, en el cas de persones amb DID. Mentre que els motius majoritaris en el col·lectiu amb TS són les dificultats d'acompanyament i contenció per part dels familiars.
- L'inici dels tràmits del procés de modificació de la capacitat es manifesta com una decisió complexa. En ocasions, per motius diversos com el rebuig de la persona beneficiària i/o el seu entorn o el desconeixement sobre l'accés al procediment legal, la decisió arriba com a darrer recurs i quan la situació de la persona ja és insostenible.
- S'exposa la necessitat de no relacionar el procés amb un mecanisme de rescat de persones amb risc d'exclusió social, tal com explicava la coordinadora de la Federació ALLEM en la següent aportació:

Per altra banda, tampoc haurien de ser aquests processos per salvar situacions de risc social.. Una cosa és risc social i l'altra és si la persona pot regir o no les decisions de la seva vida.

B. El desenvolupament del procediment de modificació de la capacitat

- Es considera que si la pròpia persona estigués informada i compregués millor el procés en el què es troba, entendria i acceptaria algunes de les valoracions judicials pertinents.
- Hi ha perfils de persones que viuen de manera especialment negativa el procés de la seva modificació de capacitat i el nomenament d'un tutor. Per exemple, els joves que arriben a la majoria d'edat o persones amb determinats diagnòstics de TM.
- És majoritària l'opinió que els terminis del procediment judicial són massa llargs. Els professionals expliquen que la situació juga en contra de les persones tal com explica una diplomada en Treball Social:

Segons la visió de fiscalia no es molt temps, però pels que estem al camp de batalla és molt temps. Aquesta diferència de temps i de visió ho dificulta tot. Quan estàs prop de l'usuari es quan valores la urgència.

- Les sentències actuals cada cop són més ajustades a les necessitats de cada persona i deixen enrere el model històric de sobreprotecció, tal com expressa una metgessa forense en la següent opinió:

Els ítems que es valoren en el procés de modificació de la capacitat estan molt desglossats perquè des de la Convenció del 2006 es té en compte que tots els individus siguin tant capaços i autònoms com puguin.

- Que la revisió de les sentències fermes requereixi d'un nou procediment i que la persona hagi de passar de nou per totes les valoracions fa que, en alguns casos, es descarti iniciar processos de revisió bé sigui per recapacitar com per augmentar el nivell de suport.

C. L'exercici de les entitats tutelars

- Des de la Unitat de Tuteles del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies s'explica que el criteri d'assignació de casos a fundacions té en compte el diagnòstic de la persona, la proximitat al territori i el nombre de casos que atén cada entitat. Tanmateix, s'indica que a les comarques de Lleida, en comparació amb altres llocs de Catalunya, reben poques demandes de Fiscalia, ja que moltes persones o famílies s'adrecen directament a les entitats tutelars. Finalment, remarquen la importància de la independència entre entitat prestadora de servei i fundació tutelar, ja que consideren que el conflicte d'interessos pot posar en risc la defensa dels drets i interessos de la persona incapacitada.
- El perfil actual de persona atesa presenta canvis importants respecte del de fa uns anys. Actualment, s'atenen persones amb situacions més complexes a nivell social i amb més alt risc d'exclusió que anys enrere. Com a nous perfils que arriben a les entitats tutelars en l'actualitat, hi ha les persones estrangeres que presenten un trastorn mental. Aquesta és

una dificultat afegida a l'hora d'intervenir, ja que no coneixen l'idioma, presenten patrons culturals diferents, fets que perjudiquen la comunicació.

- La Convenció Universal de Drets Humans de les Persones amb Discapacitat de l'any 2006 està limitant l'abast de les sentències d'incapacitació i també canvia el model d'atenció de les fundacions amb impacte rellevant en el seu dia a dia. En general, es passa d'un model de substitució de la persona a un altre que li procura el suport, complementa la seva capacitat i promou la seva autonomia.
- També hi ha una opinió compartida que aquest nou model comporta reptes com ara, un major nivell de risc tant per a les persones ateses com per les entitats que en són responsables.
- Es considera important dedicar més temps a la persona tutelada i observar om aquest fet repercuteix en la millora del vincle i a la relació.
- Es mostren crítics tant amb les ràtios de professionals fixats en la Cartera de serveis socials com amb el model de finançament de les fundacions tutelars establert per el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, ja que consideren que no s'adequa a les noves realitats a les quals estan fent front les entitats.

D. L'assistent personal

- Segons dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de 2016, a Catalunya sols hi havia 35 persones amb un Assistent, un 0,5% del total de persones amb algun càrrec de protecció i suport. Pel que fa a Lleida, encara no s'havia constituït cap cas a mans d'una entitat tutelar.
- El fet que sigui un procediment que ha d'iniciar la pròpia persona és una barrera important en cas de no disposar de l'assessorament dels professionals de l'acció social.
- Una altra dificultat per accedir a aquesta figura de protecció és, en molt casos, que la família, que fins aquest moment ha donat suport a les necessitats de la persona, la considera una mesura amb un nivell massa baix de protecció i acaba promovent l'inici d'un procediment d'incapacitació.
- Es constata una manca de coneixement i de la figura, malgrat que s'intueix que cal potenciar-la, ja que pot aportar molts avantatges per col·lectius que en cap cas necessitarien una modificació de la seva capacitat d'obrar.

5.2. Una projecció cap al futur

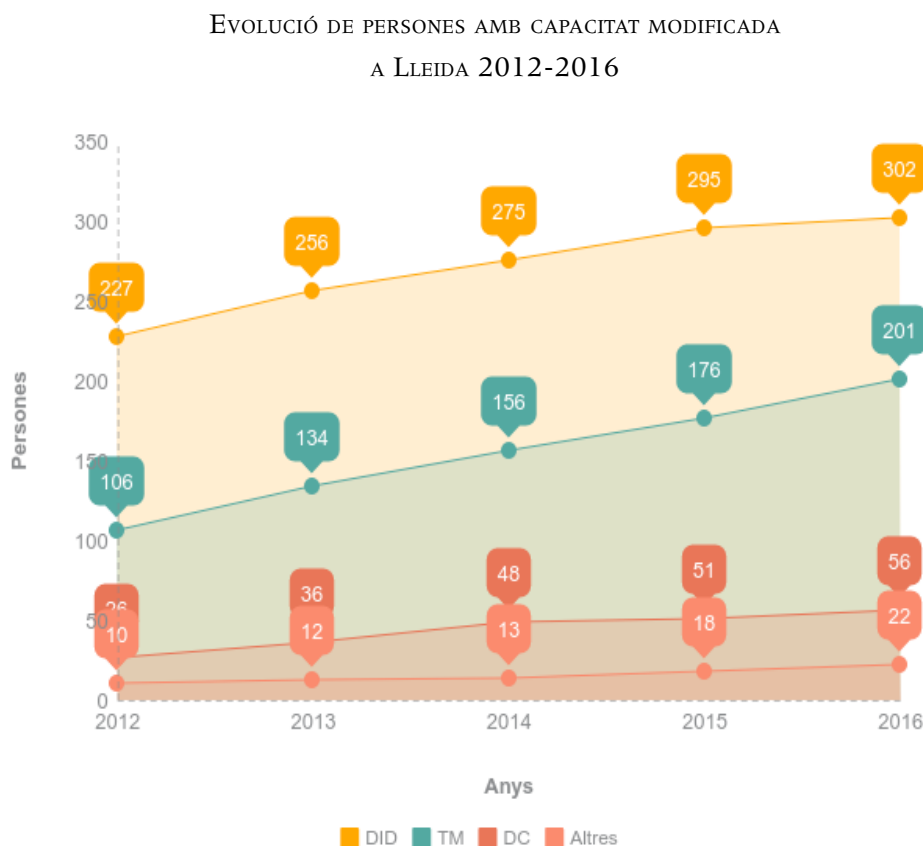
Un dels objectius de l'estudi és aportar elements per preveure l'evolució de la protecció jurídica de les persones a les nostres comarques durant els propers anys. En aquest apartat, s'intentarà donar resposta a aquesta qüestió que tants interrogants planteja als diferents agents implicats, especialment a les fundacions tutelars i a la mateixa administració pública.

Es farà tot plantejant i desenvolupant un conjunt d'aspectes que considerem que poden ser rellevants de cara al futur, com ara l'evolució històrica dels darrers cinc anys, l'impacte del canvi de tutors físics a jurídics, els canvis motivats per l'aplicació de la Convenció i finalment, l'opinió dels professionals que han participat en l'estudi.

Evolució històrica

Segons dades del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, el creixement anual del nombre de persones tutelades a Lleida en el període 2012 i 2016 ha estat d'un 12% de mitjana, fet que suposa un total de 53 persones per any. El comportament anual en el període és força homogeni amb tendència a un suau descens passant del +19% a 2013 al +8% el 2016.

Cal indicar que són dades de creixement net, per tant, de diferència entre altes i baixes i únicament de càrrecs de protecció en mans de persones jurídiques. En el següent gràfic es pot veure l'evolució de les tuteles entre 2012-2016 segregades per col·lectiu al qual pertanyen les persones ateses.

L'anàlisi de l'evolució de cada grup, permet concloure que el col·lectiu DID, tot i ser el més nombrós, tendeix al creixement nul i baixa progressivament d'un +13% (2013) a un +2% (2016). Per contra, el col·lectiu TM creix un 17% de mitjana anual i ja és el que aporta més al creixement total del període. Pel que fa al col·lectiu DC, de menys pes en el conjunt, té el creixement mig més elevat del període amb un 22%.

Encara en l'anàlisi històrica, és significativa la dada del sondeig d'opinió que revela que el 53 (78%) dels professionals que varen respondre han promogut procediments de modificació de capacitat al llarg de la seva trajectòria professional i que 40 (60%) en va iniciar almenys 1 durant l'any 2016.

Impacte de la remoció de tutor físic a jurídic

Tal com s'ha després del sondeig de dades, s'observa que un total de 79% de persones de la mostra tenen com a tutor una persona física, davant del 21% que tenen com a tutor una persona jurídica. També se n'extreu que el col·lectiu majoritari que té tutor com a tutor una persona física és el de persones amb DID i més concretament, que majoritàriament són els progenitors els qui exerceixen aquesta funció.

Aquesta realitat, és rellevant de cara a projeccions futures. No pel que fa a creixement absolut sinó a la proporció entre persones físiques i jurídiques. Malgrat que l'esperança de vida del col·lectiu DID és inferior a la mitjana, els progenitors moriran a abans que els fills i per tant, s'esdevindrà un canvi de tutor. Podrà ser una familiar però, en general i per l'experiència que es té dels darrers anys, acostuma a ser una entitat tutelar.

En conclusió, aquest serà un factor de creixement de les fundacions tutelars en els propers anys però no del nombre total de persones incapacitades.

Canvis en les mesures de suport motivats per l'aplicació de la convenció

L'aplicació de Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat i la reforma del Codi civil de Catalunya comença a tenir conseqüències en relació amb el procés de modificació de la capacitat.

El procediment està vivint canvis que permeten vetllar per totes les capacitats que té la persona i es potenciar-les al màxim, a través de la modificació de la capacitat solament en les àrees que siguin merament necessàries. De la mateixa manera, el suport que reben les persones a qui es modifica la capacitat ha experimentat una gran evolució, ja que existeixen noves figures de protecció que amplien les possibilitats de cura de les persones. Un d'aquests canvis és la creació de la figura de l'assistent personal, figura que encara no ha estat suficientment emprada.

En conclusió, aquest és un factor que pressiona especialment cap a una reducció de l'abast de les mesures de protecció i, en menor mesura, cap a una reducció del nombre de persones amb capacitat d'obrar modificada respecte de l'actual.

Visió de futur dels professionals

En el sondeig d'opinió, els professionals aporten reflexions interessants pel que fa al futur. Alguns relacionen que els canvis que s'estan realitzant en l'atenció a les **persones amb DID** comportaran un augment dels processos de modificació de capacitat, ja que consideren que cada vegada es reforçarà la protecció de la persona i serà més visible la necessitat i consciència del procés. Per contra, hi ha persones que relacionen els canvis que s'estan realitzant en aquest col·lectiu com un factor positiu per a la disminució de processos de modificació de la capacitat lligat a l'increment de creació de recursos i suports per a què la persona estigui protegida i per potenciar altres figures de protecció, com és l'assistent personal. Altres professionals consideren que l'increment en l'esperança de vida de les persones és un factor que farà augmentar els processos de modificació de la capacitat i un factor que incrementa la necessitat de protegir les persones amb DID.

Pel que fa a les **persones amb TM**, ja és clara la tendència a l'alça dels processos de modificació de la capacitat de persones amb trastorn mental per l'augment de diagnosi de malalties mentals en la societat.

En relació amb les **persones amb DC**, els professionals consideren que aquest serà el sector on menys canvis es preveuen en un futur, sense que augmentin ni disminueixin el nombre de procediments. Consideren que tot i que les persones tenen una esperança de vida més llarga i necessiten més protecció, aquesta no es farà des del procés de modificació de la capacitat, sinó des dels poders notariais o el testament vital.

També s'exposa que **el dèficit de recursos** en certs col·lectius, com és el cas de persones que acaben de complir la majoria d'edat, es vincula amb la iniciació de procediments judicials. Reforcen que els factors socials no han de ser motius per modificar la capacitat d'una persona, però que la vulnerabilitat i necessitat de suport comportarà resolucions més adaptades i lligades a aquells àmbits on la persona mostri més indefensió.

6. Conclusions

L'abast i el nivell de protecció i suport de l'exercici de la capacitat de les persones ha estat en constant evolució a Catalunya els darrers 25 anys, de la mateixa manera que a les comarques de Lleida, encara que amb algunes particularitats.

Malgrat que en l'estudi ens hem limitat a l'evolució històrica dels darrers cinc anys, considerem interessant iniciar aquest capítol de conclusions amb una mirada retrospectiva de més llarg recorregut, que permetrà entendre millor la situació actual i preveure més encertadament el futur.

Es pot dir que el suport a la capacitat d'obrar en la dècada dels 80 del segle XX era incipient, es restringia a les persones amb trastorns mentals més severs i en tenien cura o bé les famílies o, en molts casos, les mateixes institucions de l'àmbit sanitari on estaven ingressades.

Durant els anys 90, la consciència de protecció legal es va anar estenent degut a l'enfortiment del teixit associatiu d'atenció a les persones amb DID, els canvis legislatius del Codi civil de Catalunya que obrien la protecció dels capacitats a entitats jurídiques i l'aparició d'entitats a aquest efecte: les fundacions tutelars.

La primera dècada del s. XXI va representar l'eclosió de les mesures de modificació de la capacitat. Segons dades oficials, les entitats tutelars varen duplicar cada any el nombre de persones ateses i el resultat d'aquest treball fa pensar que el nombre de incapacitacions amb la tutoria a mans de familiars creixia a ritmes similars. Especialment en aquest darrer cas, la major part de les noves incapacitacions deuria ser de persones amb DID. Pel que fa a l'abast de les sentències, en la majoria de casos suposaven una incapacitació total.

A partir del 2010 i fins al 2017, any que aquest estudi analitza amb més detall, apareixen alguns factors rellevants que matisen un creixement que baixa en percentatge, però es manté en valors absoluts.

D'una banda, la Convenció sobre els Drets de les persones amb discapacitat de les Nacions Unides a Nova York (2006), que representa una revisió del model d'atenció a les persones basada en una major consciència dels drets que posseeixen i dels suports que se'ls ha de proporcionar per poder exercir-los, comença a tenir efectes. El més immediat fou la revisió el Codi civil de Catalunya l'any 2010 amb l'establiment de noves figures de protecció com l'assistent. En el desè aniversari de la Convenció però, es constata que l'aplicació de les noves figures ha estat escassa, per bé que s'han incrementat el nombre de modificacions de capacitat parcials. Tampoc es detecta una reducció rellevant del nombre de procediments de modificació de capacitat per efecte d'aquesta causa.

Altres factors de caire més sociològic com els canvis en les estructures familiars o la crisi econòmica i les retallades de l'estat del benestar s'han mantingut o reforçat des de 2010 i han abocat els col·lectius més vulnerables a una major necessitat de suports per part de tercers.

Finalment, l'augment en els diagnòstics de trastorns mentals en la societat, en combinació amb els dèficits en la xarxa assistencial i de programes públics de suport a aquest col·lectiu, han contribuït a l'augment de resolucions de modificacions de capacitat de les persones que hi pertanyen, durant aquests darrers anys.

En aquest context, i segons hem vist en el capítol de resultats, ens trobem un escenari de la protecció i el suport a Catalunya el 2016 caracteritzat per una inèrcia de creixements anuals superiors al 10% amb un pes del col·lectiu amb TM en augment i que ja supera el 50% dels casos de les entitats tutelars, amb la família com a titular molt majoritari dels càrrecs de protecció del col·lectiu DID i amb una xarxa de fundacions tutelars consolidada i madura.

Pel que fa a la demarcació de Lleida i, tenint en compte que en general les dades són força homogènies amb les de la resta del país, se'n poden destacar dues particularitats. D'una banda, que el col·lectiu DID encara és el majoritari en els càrrecs de les entitats tutelars malgrat que és el que creix menys i de l'altra, que l'oferta de fundacions tutelars per habitant és significativament superior a la resta del territori.

En un ordre més qualitatiu, el treball de camp realitzat amb els professionals del sector ha constatat un coneixement suficient de les mesures de suport i el procediment de modificació de capacitat, però millorable pel que fa a famílies o noves figures de protecció. Es continua veient el procediment judicial lent i poc amable per a les persones que pretén protegir. Pel que fa a les fundacions tutelars, reconeixen i tracten d'adaptar-se a les noves necessitats de suport a les persones i denuncien les limitacions que suposa un model de finançament amb dèficits significatius.

Pel que fa a les expectatives de futur, preveiem que en el propers 10 anys es mantindrà el ritme de creixement mig anual actual del 10%. Això suposaria que el nombre total de persones que rebrien suport d'entitats tutelars a Catalunya el 2026 se situarà en 14 000, dels quals aproximadament uns 1000 seran a la demarcació de Lleida.

Aquest manteniment del nivell de creixement ens fonamenta, especialment, en l'efecte que pot tenir el pas de tuteles de progenitors a fundacions tutelars en el cas del col·lectiu DID. Si es fa una estimació de la taxa de traspàs dels casos avui a mans dels familiars del 50%, suposaria que les tuteles a traspassar són equivalents amb el nombre total de tuteles de les fundacions tutelars el 2016. Un segon factor de creixement seria el l'increment de diagnòstics de TM i el manteniment dels factors socials que l'envolten.

Per contra, els factors que poden reduir el creixement actual poden ser d'una banda la tendència a creixement net nul del col·lectiu DID i de l'altra, un avenç en noves mesures de suport o canvis legislatius en el desenvolupament de la Convenció de Nova York.

En resum, per als propers anys, es preveu un manteniment dels nivells de creixement actuals, un enfortiment del paper de les fundacions tutelars com a agents principals de suport a les persones i el protagonisme per als drets de les persones a la llum de la Convenció.

7. Recomanacions

Per finalitzar l'estudi, creiem important aportar un seguit de recomanacions que permetin reflexionar sobre el futur de l'acció tutelar en el territori de Lleida.

De la protecció al suport: com el canvi de paradigma afectarà a la tutela

La Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat promulgada per les Nacions Unides ha fet més visible la importància de vetllar pels drets de les persones més vulnerables i millorar la seva qualitat de vida.

Que una persona presenti una discapacitat intel·lectual, un trastorn mental o un deteriorament cognitiu no pot ser motiu d'exclusió dels seus drets. Tampoc hauria de ser-ho el fet de tenir la capacitat modificada malgrat, en aquest cas, l'exclusió de drets sigui conseqüència d'una voluntat de protecció de la persona.

La tutela ha estat i ha de continuar essent una eina de protecció de les persones, que permeti salvaguardar la seva integritat i els seus béns. Però, i aquest és el repte, també ha d'esdevenir un element central en la xarxa dels suports, que permeti a la persona ser la protagonista en l'exerceixi dels seus drets i en conseqüència, millorar la seva qualitat de vida.

Establir protocols d'atenció a les persones mitjançant plans d'acció personalitzats

Les metodologies d'acció social es centren cada vegada més en la persona i en desenvolupar les accions des dels seus desitjos i interessos, de forma personalitzada, sense establir models d'atenció estandarditzats per a les persones. Continuar en aquesta línia és un dels deures pendents de tots aquells professionals que treballen amb i per a persones.

El fet de no establir fulls de ruta estàtics, sinó centrar-se en totes aquelles inquietuds de la persona, permet que sigui una metodologia positiva tant per la persona com per la relació de vincle. Cal fer front a totes aquelles fissures del sistema per tal de personalitzar al màxim totes aquelles accions dels professionals cap a les persones i dedicar el temps necessari per a què així sigui.

Donar a conèixer les possibilitats de les figures de protecció

El procés de modificació de la capacitat es planteja massa sovint com un darrer recurs quan la situació de la persona ja és molt precària. Els terminis del procés judicial sovint agreugen encara més la situació.

Cal fer més pedagogia sobre les diferents figures de protecció i suport previstes en l'ordenament jurídic i també sobre el procediment per assolir-les. També és precís que els professionals coneguin el ventall de mesures que poden oferir a les famílies o als propis usuaris, que s'adaptin millor a les necessitats de cadascú i al moment vital que estan vivint.

Creiem que l'Administració hauria de facilitar i promoure la capacitat dels professionals en relació amb les figures de protecció que s'estableixen en la reforma del Codi civil de Catalunya de l'any 2010. Resulta simptomàtic el baix nivell d'implantació d'una figura com l'Assistent, donat que, en general, la seva creació va ser valorada molt positivament.

Entitats tutelars preparades per al repte

Creiem que les fundacions tutelars estan cridades a tenir un paper central en la xarxa de suports a les persones que els necessitin. Sens dubte, això representa una oportunitat, però també un gran repte per al qual s'hauran de preparar de forma conscient i planificada.

El canvi de paradigma de què hem parlat implica canvis evidents: la protecció es pot gestionar des d'un despatx, mentre que el suport necessita un acompanyament més proper. L'atenció de nous perfils de persones amb dificultat d'accés a serveis socials especialitzats requereix que les fundacions tinguin enfocaments nous, capacitat continuada dels seus professionals i que enforteixin la xarxa de cooperació amb altres entitats. Potser fins i tot, caldrà que les entitats tutelars promoguin iniciatives innovadores que, més enllà del suport a les persones, busquin facilitar solucions per a necessitats que ni la xarxa assistencial ni la mateixa societat puguin cobrir.

L'exigència d'una millor organització, però també de més recursos, urgeix una negociació amb l'Administració per consensuar un nou sistema de finançament ajustat als reptes plantejats.

Igualment, sembla lògic pensar que el sector de les fundacions Tutelars a Lleida hauria de reestructurar-se per a que les organitzacions esdevinguin entitats més fortes i preparades amb una estructura mínima.

Potenciar la coordinació entre els serveis d'atenció a les persones: els socials, els sanitaris i les entitats tutelars. Fer xarxa

Les persones no fan ús d'un sol servei. En moltes ocasions aquestes persones estan rebent atenció social i sanitària, entre altres. És important, com hem dit abans, centrar l'acció al voltant de la persona, però també ho és que tots els professionals que treballen amb aquesta tinguin clar quines són les accions que s'estan duent a terme per tal d'enfocar la vida de la persona en la mateixa direcció i a l'uníson.

Cal, doncs, construir una xarxa territorial de relacions de confiança amb tots els agents implicats amb el suport a la capacitat d'obrar de les persones, tal com ja van posar de manifest les conclusions de les II Jornades de l'ERE de la Federació ALLEM el 2016.

Observatori de l'acció tutelar de les terres de Lleida

De la mateixa manera que es necessari un treball en xarxa de les entitats, es necessari crear un espai referent per estudiar l'acció tutelar, on es pugi establir una observació de les polítiques relacionades amb l'acció tutelar i tot allò relacionat, com són les metodologies d'intervenció o casos en situacions complexes de vulnerabilitat.

Aquest observatori presentaria una oportunitat de treball, de reflexió i de debat sobre la realitat de l'acció tutelar i alhora, permetria crear documents de referència per dur a terme la tasca de les entitats tutelars del territori de Lleida.

8. Fonts consultades

- Caballero Martínez, L. (2007). *Conceptos de enfermedad y trastorno mental. Clasificación. Trastornos clínicos y de la personalidad. Problemas psicosociales. Bases etiopatogénicas de los trastornos mentales*. Medicine. 09, p. 5389-5395.
- Càtedra d'Innovació Social de la Universitat de Lleida. (2016). *Les persones grans a Lleida: benestar i qualitat de vida*. Col·lecció: Observatori Social de Lleida. Universitat de Lleida.
- Comitè d'Ètica de Serveis Socials. (2017). *Document de reflexió. Guia en la protecció i suport a l'exercici de la capacitat. Més enllà de la incapacitació*. Generalitat de Catalunya. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. 1a Jornada de les entitats tutelars (2002). *Parlem de la família*. Col·lecció núm. 3. Barcelona. Disponible a: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematics/acolliments_i_adopcions/05familia1ajornadatutelars03/2003familiajornadaenttutelars.pdf[En línia].
- Generalitat de Catalunya. (2002). *Qüestions bàsiques sobre la incapacitació legal i els serveis de tutela*. Documents de suport: serveis; núm. 5. Departament de Benestar.
- Generalitat de Catalunya. (2016). *Departament de Treball, Afers Socials i Famílies*. Gent gran.
- Generalitat de Catalunya. (2015). *Memòria del Departament de Benestar Social i Família 2015*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- Generalitat de Catalunya. (2013). *Memòria del Departament de Benestar Social i Família 2013*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- Generalitat de Catalunya. (2010). *Memòria del Departament de Benestar Social i Família 2010*. Departament de Treball, Afers socials i Famílies.
- Generalitat de Catalunya. (2016). *Persones amb discapacitat*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- Generalitat de Catalunya. (2016). *Persones amb malaltia mental*. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies.
- Guía social (2016). *Cuestiones esenciales del procedimiento de Incapacitación*. <http://laguiasocial.com/index.php/dependencia-y-discapacidad2/proceso-de-incapacitacion/110-cuestiones-esenciales-del-procedimiento-de-incapacitacion>[En línia].
- Organización Mundial de la Salud. <http://www.who.int/es/> (Consulta en data 4/01/2017)

Parlament de Catalunya. (2010). *Llei del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família*. Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. Barcelona.

Vilalta Fossas, D. (2009). *Ponència "Les fundacions tutelars: funcions i responsabilitats"*. DINCAT. Barcelona.

9. Annexos

Annex 1. Guió estàndard d'entrevista

1. Quina és la teva professió i quins càrrec ocupes?
2. Què en penses del procés de modificació de la capacitat?
3. Quins són els punts forts i els punts febles del procés?
4. Des del teu punt de vista, com creus que han evolucionat les demandes els darrers anys?
5. Com creus que ha evolucionat el perfil de la persona?
6. Creus que totes les persones que estan tutelades tenen la resolució judicial que necessiten?
7. Què en penses de les diferents institucions de protecció que existeixen?
8. Què en penses de l'assistència? Què necessita?
9. Quin creus que serà el futur en 5 anys del procés de modificació de la capacitat?
10. Hi ha alguna cosa que t'agradaria comentar o afegir?

Annex 2. Llistat persones entrevistades

PERSONES	CÀRREC
Assumpta Fortuny Capafons	Coordinadora Federació ALLEM
Carme Segarra Alcubierre	Directora tècnica dels Serveis Socials del Consell Comarcal de l'Urgell
Elena Ventosa Blasco	Fiscal coordinadora dels serveis especialitzats en la protecció de les persones amb discapacitat i tuteles
Ester Vila Marquès	Gerent Fundació Alosa
Joan Carles Novell Gomà	Gerent Fundació Terres de Lleida
Maite Farré Carrasco	Treballadora Social de la Residència Llar de Sant Josep
M ^o Àngels Betriu Cabeceran	Coordinadora en matèria de Tuteles i d'Atenció Precoç. Generalitat de Catalunya
Montse Pedrico Serradell	Metge Forense
Núria Barberà Rubió	Coordinadora unitat de Treball Social de l'Hospital Universitari Santa Maria
Rosa Fumàs Pascual	Directora tècnica dels Serveis Socials del Consell Comarcal del Pallars Jussà
Xavier Pelegrí Viaña	Departament de Geografia i Sociologia. Universitat de Lleida

Annex 3. Guió grups de discussió

Gerents tutelars

- Presentació
- Naixement i evolució de les entitats
- Evolució del procés de modificació de la capacitat
- Perfil de les persones tutelades
- Procedència demandes i moment
- La protecció acurada de la persona
- Full de ruta de la persona
- Relacions i coordinacions
- Projectió de futur

Auxiliars tutelars

- Presentació
- El dia a dia de les persones tutelades
- Evolució perfil de les persones ateses en relació als últims anys
- Evolució del procés de modificació de la capacitat
- La protecció acurada de la persona
- La felicitat de la persona

Annex 4. Llistat participants grups de discussió

PARTICIPANTS GRUP DE DISCUSSIÓ GERENTS ENTITATS TUTELARS

PERSONES	FUNDACIÓ TUTELAR
Esther Llanas Sansa	Referent de tutela de Som Fundació
Joan Carles Novell Gomà	Gerent de la Fundació Terres de Lleida
Laura Tomàs Aixut	Direcció del servei de tuteles de la Fundació Intress per a la Integració
Pilar Fillat Moré	Treballadora social servei de tuteles Adesma
Ramon Espachs Montalà	Responsable de La tutela de Lleida
Raul Olivera Vidal	Coordinador Àrea Social de Som Fundació
Sónia Olivares Merinos	Referent de la Fundació Terres de Lleida

PARTICIPANTS GRUP DE DISCUSSIÓ AUXILIARS DE TUTELA

PERSONES	FUNDACIÓ TUTELAR
Adrià Loncà Morera	Auxiliar de tutela de la Fundació Terres de Lleida
Cristina Díez Mayoral	Monitora de la llar residència de "La torxa"
Erika Fernández Linares	Agent de tutela de la Fundació Intress per a la Integració
Jordi Guàrdia Malé	Auxiliar de tutela d'Alosa
Olga Pulido Delgado	Treballadora Social de la Fundació Tutelar Acudam
Pilar Folc Gallinet	Monitora de la llar residència "La torxa"

Annex 5. Model questionaris

Questionari 1. Sondeig d'opinió

- Centre o servei
- Quin és el teu lloc de treball
- En quin sector treballes?
  - Àmbit sanitari (Hospitals, Centres de Dia, Centres d'Atenció Diürna)
  - Àmbit serveis socials d'atenció primària (Serveis Socials, Consells Comarcals)
  - Àmbit serveis socials especialitzats (Centres d'atenció a persones amb discapacitat)
  - Àmbit persones grans (residències, centres de dia...)
- Coneixes el procés de modificació de la capacitat? (l'antic procés d'incapacitació)
  - Si
  - No
- Segons la teva experiència, puntua el grau de coneixement del procés de modificació de la capacitat de cada un d'aquests grups, sent 0 nul coneixement i 10 molt coneixement:
  - Dels professionals
  - De les famílies
  - De les persones afectades
- Des del teu lloc de treball, inicieu processos de modificació de la capacitat?
  - Si
  - No
- En cas que si, quants processos s'han iniciat o promogut des del teu lloc de treball en l'últim any?

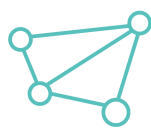
- 0
  - De 1 a 3
  - De 4 a 6
  - De 7 a 10
  - Més de 10
- Quin és el teu grau de coneixement en relació amb els següents conceptes? Puntua de 0 a 10, sent 0 poc coneixement i 10 molt coneixement.
    - La tutela
    - La curatela
    - L'assistent personal
  - Valora les següents frases puntuant de 0 a 10, sent 0 molt desacord i 10 molt d'acord.
    - Els procediments judicials del procés de modificació de la capacitat han augmentat en els darrers 5 anys.
    - Esperem massa temps per donar a conèixer a les persones/famílies el procés de modificació de la capacitat.
    - Els professionals iniciem el procés de modificació de la capacitat quan la situació és extrema.
    - En els darrers anys, el sector de persones amb discapacitat intel·lectual i desenvolupament ha fet augmentar el nombre de processos de modificació de la capacitat.
    - En els darrers anys, el sector de persones amb trastorn mental ha augmentat el nombre de processos de modificació de la capacitat.
    - En els darrers anys, el sector de persones grans ha augmentat el nombre de processos de modificació de la capacitat.
  - Què milloraries del procés de modificació de la capacitat?

- Com preveus la situació respecte el procés de modificació de la capacitat d'aquí 5 anys en relació amb les persones amb discapacitat intel·lectual?
- Com preveus la situació respecte el procés de modificació de la capacitat d'aquí 5 anys en relació amb les persones amb trastorn mental?
- Com preveus la situació respecte el procés de modificació de la capacitat d'aquí 5 anys en relació amb les persones grans?

Questionari 2. Sondeig de dades

- Entitat
- A quantes persones ateneu a la vostra entitat?
- Quantes persones estan tutelades a la vostra entitat?
- De les persones tutelades, quants casos hi ha on el tutor és el pare o la mare?
- De les persones tutelades, quants casos hi ha on el tutor és algun altre familiar o persona física?
- De les persones tutelades, quants casos hi ha on el tutor és una fundació tutelar?

Càtedra d'Innovació Social
Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social
Universitat de Lleida
Av. Estudi General, 4
25001 Lleida
www.innovaciosocial.udl.cat

CÀTEDRA
D'INNÒVACIÓ
SOCIAL

Obra Social "la Caixa"

Diputació de Lleida

Ajuntament de Lleida

Diputació de Lleida

Universitat de Lleida